महाबु गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

रानीवन, दैलेख

कर्णाली प्रदेश, नेपाल

विपद् जोखिम न्युनिकरण

तथा

व्यवस्थापन ऐन

२०७४

विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४

प्रस्तवनाः

विपद् व्यवस्थापन का सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक तथा प्रभावकारि रुपमा व्यवस्थापन गरि प्राकृतीक र गैरपाकृतीक विपद् वाट सर्बसाधारणको जिउज्यान र सार्वजनिक, निजि तथा ब्यक्तिगत सम्पती प्रकृतीक एवं सांस्कृतीक सम्पती र भौतिक संरचना संरक्षण गर्न विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन संग सम्बन्धीत प्रचलीत कानुन निर्माण गर्न वाञ्छनीय भएकोले ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन को परिच्छेद ३ को दफा ११ ङ बमोजिम गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १
प्रारम्भीक

१. **संक्षीप्त नाम र प्रारम्भ** (१) यस ऐनको नाम महाबु गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ रहेको छ ।
(२) यो ऐन तुरुन्त लागु हुनेछ ।

२. **परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा ,**
(क) अध्यक्ष भन्नाले महाबु गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन समितीको अध्यक्ष सम्झनु पर्नेछ ।
(ख) विपद् ब्यवास्थापन समिती भन्नाले दफा ३ बमोजिम विपद् व्यवस्थापन समिती सम्झनु पर्दछ ।
(ग) कोष भन्नाले दफा ८ बमोजिमको विपद् व्यवस्थापन कोष सम्झनु पर्दछ ।
(घ) गैर प्राकृतीक विपद् भन्नाले महामारी, अनीकाल, डढेलो, कीड वा सुक्ष्म जिवाणु आतंक, पसु तथा चरा चुरुङ्गीमा हुने फ्ल्यु, सर्प डंस, जनावर आतंक, खानी, हावाई, सडक, जल तथा औद्योगीक दुर्घटना, अगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विष्फोटन, विषालु खाद्यान्न, वातावरणीय प्रदुषण, वन विनास वा भौतीक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतीक विपद्बाट उत्पन्न विपद् सम्झनु पर्दछ ।
(ङ) वडा विपद् व्यवस्थापन समिती भन्नाले : दफा ४ बमाजिमको वडा व्यवस्थापन समिती सम्झनु पर्दछ ।
(च) तोकिएको वा तोकिए बमोजिम : भन्नाले यस ऐनमा तोकिएको वा यस अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजीम सम्झनु पर्दछ ।
(छ) प्रकृतीक विपद् : भन्नाले हिमपात, असिना, पहिरो, अतिवृष्टी, अनावृष्टी, वाडी, भुस्खलन, डुवान, खडेरी, आँधी, हुरीवतास, चट्टयाङ, भुकम्प, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतीक विपद्बाट उत्पन्न जुनसुकै विपद् सम्झनु पर्दछ ।

(ज) विपद् भन्नाले : कुनै स्थानमा आपतकालीन अवस्था सृजना भई जनधनको क्षतिको साथै जिवन यापन र वातावरणमा प्रतिकुल असर पार्ने प्राकृतीक वा गैर प्राकृतीक विपद् सम्झनु पर्दछ ।

(झ) विपद् खोज तथा उद्धार समुह : भन्नाले विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियासिल वा विपद् व्यवस्थापनको लागी परिचालन गर्न तयार गरीएको विशष्टीकृत खोज तथा उद्धार समुह सम्झनु पर्दछ । र शो शब्दले तालीम प्राप्त मानविय सहायता कर्मीलाई समेत जनाउँदछ ।

(ञ) विपद् जोखीम न्युनिकरण : भन्नाले विपद् पुर्व गरिने जोखिमको विष्लेषण तथा मुल्याङ्कन, विपद् रोकथाम वा विपद् बाट हुने क्षेतीको न्युनिकरण तथा विकासका कार्यमा विपद् जोखीम लाई क मगर्ने सम्बन्धी कार्य सम्झनु पर्नेछ ।

(ट) विपद् पुनर्लाभ : भन्नाले विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्माण एवम पुनस्थापनासंग सम्बन्धीत कार्य सम्झनु पर्दछ ।

(ठ) विपद् प्रतिकार्य : भन्नाले विपद्को घटना घट्नासाथ तत्कालै गरिने खोज, उद्धार एवम राहत संग सम्बन्धीत कार्य सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पुर्व तयारीलाई समेत जनाउदछ ।

(ड) विपद् व्यवस्थापन भन्नाले : विपद जोखिम न्युनिकरण, विपद् विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभसंग समन्धीत सम्पुर्ण क्रियाकलाप सम्झनु पर्दछ ।

(ढ) व्यवशायीक प्रतिष्ठान भन्नाले उध्योग, कल कारखानाना, सिनेमा घर, सपिङ मल, बहाउद्देश्यीय ब्यापारिक भवन जस्ता तोकिए बमोजीमका व्यवशायीक प्रतिष्ठान सम्झनु पर्दछ ।

(ण) सार्वजनिक संस्था भन्नाले सरकारि निकाय, सरकारको पुर्ण वा आंसिक स्वामित्व भएको संस्था, प्रचलीत कानुन बमोजिम स्थापन भएका संगठित संस्था वा सबै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षीक संस्था सम्झनु पर्दछ ।

(त) सुरक्षा निकाय भन्नाले : नेपालि सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरि वल, नेपाल राष्टीय अनुसन्धान विभाग तथा प्रदेश प्रहरि सम्झनु पर्दछ ।

(थ) स्थानीय तह : भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला सभा सम्झनु पर्दछ ।

(द) स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिती : भन्नाले दफा ३ बमोजिमको स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती सम्झनु पर्नेछ ।

परिच्छेद - २

स्थानिय विपद् व्यवस्थापन

३. **स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती :** (१) महाबु गाउँ कार्यपालिकाको अध्यक्षको अध्यक्षतामा तोकिए बमोजिमको स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती रहनेछ ।

(२) स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीको गठन : महाबु गाउँपालिकामा एउटा गाउँपालिका स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समिती रहनेछ :

(क) महाबु गाउँपालिकाको अध्यक्ष	-अध्यक्ष
(ख) विपद् व्यवस्थापन तथा वातावरण समितीको संयोजक	-सदस्य
(ग) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	-सदस्य
(घ) पशु शाखा प्रमुख	-सदस्य
(ङ) कृषि शाखा प्रमुख	-सदस्य
(च) प्रहरी प्रमुख	- सदस्य
(छ) गैरसरकारि संस्थाको प्रतिनिधि	- सदस्य
(ज) पत्रकार महासंघको गाउँपालिका स्तरिय पत्रकार	- सदस्य
(झ) उद्योग बाणीज्य संघका प्रमुख	- सदस्य
(ञ) महाबु गाउँपालिकाको प्राविधिक	- सदस्य
(ट) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	- सदस्य सचिव

(३) सथनिय विपद् व्यवस्थापन समिती को काम, कर्तब्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) परिषद्बाट स्वीकृत राष्ट्रीय निति तथा योजना एवम कार्यकारी समिती र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिती बाट स्वीकृत एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना र कार्यक्रम अनुरुप हुने गरि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरि स्थानीय विपद् व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्ने ।

(ख) स्थानीय तहलाई विपद् व्यवस्थापनका लागी बजेट विनियोजन गर्न लगाउने,

(ग) सरकारि, निजि एवम गैर सरकारि संस्था, स्थानिय स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक लगायत सम्बन्धीत सवै पक्षको समन्वय र संलग्नता विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने ।

(घ) स्थानिय तहका पदाधिकारी, कर्मचारी, स्वयंसेवक, सामाजिक परिचालक तथा समुदायलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रशिक्षण दिने ब्यवस्था मिलाउने ।

(ङ) भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भवनसंहीता लगायत अन्य स्वीकृत निर्देशिका वा मापदण्डको पालना गराउने ।

(च) स्थानिय समुदायलाई विपद् प्रति जागरुक बनाउन, विपद् संग सम्बन्धीत योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद् घटना हुना साथ प्रतिकार्यका लागी परिचालीत हुा वडा वा समुदाय स्तरमा विपद् पुर्वतयारि तथा प्रतिकार्य समिती गठन गर्ने ।

(छ) विपद् पर्तिकार्यका लागी आपत्कालीन नमुना अभ्यास गर्ने, गराउने ।

(ज) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार तथा राहतको ब्यवस्था गर्ने ।

(झ) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्मा सार्वजनिक संस्था तथा ब्यवशायीक प्रतिष्ठानले यस ऐन बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनुगमन गर्ने ।

(ञ) स्थानिय तहमा विपद् व्यवस्थापन सुचना प्रणाली तथा पुर्व चेतापनी प्रणालीको विकास र संचालन गर्ने, गराउने,

(ट) स्थानिय स्तरमा आपतकालिन कार्यसंचालन केन्द्रको स्थापना र संचालन गर्ने ।

(ठ) विपद्मा परि हरायका,विग्रेका वा नष्ट भएका कागजातको एकिन तथ्याङ्क अध्यावधिक गरि रकख्न लगाउने ।

(ड) विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान स्थर निर्धारण तथा परिचय पत्र वितरण गर्ने, गराउने ।

(ढ) विपद्को समयमा उपयोग गर्न सकिने गरि वारुणयन्त्र लगायतका अनय उपकरणहरु त्यारि हालतमा राख्न लगाउने ।

(ण) कार्यकारि समिती, प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिती तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

(त) स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीका सचिवालय, वैठक सम्बन्धी कार्यविधि र अन्य ब्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. वडा स्तरिय विपद् व्यवस्थापन समिती :

(क) वडा अध्यक्ष अध्यक्ष

(ख) स्वास्थ्य चौकी प्रमुख सदस्य

(ग) मावि विद्यालयका प्र.अ. सदस्य

(घ) वडा कार्यपालिका का सदस्य सदस्य

(ङ) वडाको प्रविधिक सदस्य

(च) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका मध्यहरुवाट १ जना सदस्य

(छ) वडाकार्यालय सचिव सदस्य सचिव

५. विपद् व्यवस्थापन समितीको काम कर्तब्य र अधिकार :

(क) वडा स्तरका विपद्को लगत गाउापालिकामा पठाउने ।

(ख) विपद् व्यवस्थापनका लागी पुर्व तयारि गर्न लगाउने ।

(ग) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार तथा राहतको लागी गाउापालिकामा सिफारिस गर्ने ।

(घ) विपद् वाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान स्तर निर्धारण तथा परिचय पत्र निर्धारण गर्ने गराउने कामकालागी गाउँपलिकामा सिफारिस गर्ने ।

परिच्छेद - ३
गाउँ पालिकामा रहेको सुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको काम कर्तब्य र अधिकार

४. सुरक्षा निकायको परिचालन तथा काम, कर्तब्य र अधिकार : (१) विपद् व्यवस्थापनको काममा आवश्यकता अनुसार निकाय परिचालीत हुनु पर्नेछ ।

(२) विपद्को समयमा खोज, उद्धार , थप जनशक्ति तथा राहत को कार्यको लागी माथिल्लो निकायमा माग गर्ने ।

(३) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सुरक्षा निकायले गाउँ विपद् व्यवस्थापन समितीको अध्यक्षको निर्देशन तथा सुपरिवेक्षण अन्तर्गत रहि देहायबमोजिमको कार्य सम्पादन गर्नु पर्नेछ :-

(क) सम्भावित विपद्को सम्बन्धमा पुर्वचेतावनि दिने तथा विपद् जोखिम न्युनिकरण का लागी समुदायलाई सजक वनाउने ।

(ख) कुनैपनि स्थानमा विपद्का घटनाहरु भएको जानकारि प्राप्त हुनासाथ तत्काल परिचालीत हुने र सोको जानकारि सम्बन्धीत अधिकारि वा निकायलाई गराउने ।

(ग) आपत्कालिन खोज, उद्धार तथा राहत वितरण गर्ने कार्य प्रभावकारि रुपमा सम्पन्न गर्ने ।

(घ) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी विषयमा खोज तथा उद्धार सम्बन्धी तालीम एवम जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

(४) विपद् प्रतिकार्यका लागी विपद् व्यवस्थापन समितीका अध्यक्षको कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा उपलब्ध जुनसुकै ब्यक्ति वा संस्थाको साधन र श्रोत उपयोग गर्ने अधिकार सुरक्षा निकायलाई हुनेछ ।

(५) सुरक्षा निकायले विपद्को समयमा खोज तथा उद्धार कार्यका लागी प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिती तथा स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीसंग आवश्यक सामाग्री माग गर्न सकिनेछ ।

५. वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तब्य र अधिकार : (१) कुनै स्थानमा विपद् परेमा वारुणयन्त्र तथा अनय सेवा प्रदायक निकायले सम्बन्धीत स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समिती लाई तत्काल सुचना दिनु पर्नेछ ।

(२) वारुणयन्त्र तथा अन्य सेवा प्रदायक निकायले आपत्कालीन खोज उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितीले दिएको निर्देशनले पालना गर्नु पर्नेछ ।

(३) अपत्कालिन कार्य सम्पादन गर्दा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितीको आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुनसुकै ब्यक्ति वा संस्थाको साधन र श्रोत उपयोग गर्ने अधिकार वारुणयन्त्र सेवा प्रदायक निकायलाई हुनेछ ।

६. सार्वजनिक संस्था तथा व्यवशायीक प्रतिष्ठानको दायीत्व :

(१) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सार्वजनिक संस्था तथा व्यवशायीक प्रतिष्ठानको दायीत्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा ब्यावशायीक केन्द्रमा वपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामाग्री, आपत्कालिन निकास लगायतका तोकिए बमोजिमका अन्य ब्यवस्था हेर्ने ।

(ख) तथ्यांक संकलन, क्षतिको मुल्यांकन, राहत पुनस्थापना तथा पुनर्निर्माण समेतका सम्पुर्ण कार्यमा विपद् व्यवस्थापन समिती, विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धी अन्य समिती तथा प्राधिकरण लाई आवश्यक सहयोग सहयोग गर्ने ,

(ग) आफ्ना कर्मचारि तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रधिकरणले तोके कमोजिमका आधारभुत अभीमुखिकरण तालीम दिने,

(घ) विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने श्रोत साधनलाई तयारि हालतमा राख्ने ।

(ङ) स्थानिय तह विपद् व्यवस्थापन समिती अध्यक्षको आदेश अनुसार आफ्ना भवन लगायत अन्य संरचना आपतकालिन प्रयोजनका लागी आवश्यक परेमा उपलब्ध गराउने,

(च) सम्बन्धीत अधिकारीको सुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा सहयोग पुर्‍याउने,

(छ) विपद् जोखिम न्युनिकरण संयन्त्रको ब्यवस्था गरि तयारि अवस्थामा राख्ने,

(ज) फोहोरमैला तथा प्रदुषणको यथोचित व्यवस्थापन गरि यसवाट वातावरण र जनजिवनमा पर्नसक्ने नकरात्मक प्रभावलाई न्युनिकरण गर्ने उपायहरु ऋपनाउने ,

(झ) विपद्को घटना घटेमा तत्काल नजिक को सुरक्षा निकाय र स्थानिय आपतकालिन कार्य संचालन केन्द्रलाई खवर गर्ने,

(२) सार्वजनिक संस्था तथा व्यवशायीक प्रतिष्ठानले स्थानिय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधिनमा रहि विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरि अनिवार्य रुपमा लागु गर्नुपर्नेछ ।

७. विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नुपर्ने : सरकारि कार्यालय, गैर सरकारि संस्था, स्थानिय संघ संस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, नागरिक समाज, निजि क्षेत्र तथा ब्यक्तिले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा देहाय बमोजिम सहयोग गर्नुपर्ने छ ।

(क) तथ्याङ्क संकलन, क्षतिको मुल्याङ्कन, राहत, पुनर्स्थापना तथ पुनर्निर्माण लगाएतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने ,

(ख) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,

(ग) क्षमता विकास, आपतकालिन, नमुना अभ्यास तथा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा भाग लिने,

(घ) खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्ने ,

परिच्छेद - ४
विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्था

८. विपद् व्यवस्थापन कोष :

(१) विपद् व्यवस्थापन का लागी गाउँपालिकामा एउटा छुट्टै विपद् व्यवस्थापन कोष रहनेछ ।

(२) कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरु रहनेछन् ।

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त रकम

(ख) कुनै संघ संस्था वा ब्यक्तिबाट दान, दातब्य वा उपहार स्वरुप प्राप्त रकम ।

(ग) विदेसी सरकार, ब्यक्ति वा अन्तराष्ट्रीय संघ संस्थावाट सहयोग अनुदान वा ऋण स्वरुप प्राप्त रकम,

(घ) अन्य कुनै श्रोतवाट प्राप्त रकम,

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ग) बमाजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृती लिनुपर्नेछ ।

(४) कोषको संचालन तोकिए बमाजिम हुनेछ ।

(५) कोषको रकम विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कामकालागि प्रयोग गरिनेछ ।

(६) उपदफा (५) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कोषको रकम नियमित प्रशासनिक कार्यको लागि खर्च गरिने छैन ।

(७) कोषको लेखापरिक्षण महालेखा परिक्षक वाट हुनेछ ।

(८) प्राधिकरणले कोषको वार्षीक आय ब्ययको प्रतिवेदन तयार गरि कार्यकारि समिती समक्ष पेश गर्नेछ ।

९. अन्य कोष सम्बन्धी ब्यवस्था :

(१) विपद् व्यवस्थापनकालागी प्रत्येक स्थानिय तहमा विपद् व्यवस्थापन कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमाजिमको कोषमा रहने रकम तथा त्यस्तो कोषको संचालन विपद् व्यवस्थापन समितीका अध्यक्ष / प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत र लेखा हेर्ने कर्मचारिको संयुक्त दस्तखत बाट संचालन हुनेछ ।

परिच्छेद -५
कसुर तथा सजाय

१०.कसुर र सजाय :

(१) कसैले विपद्को घटना घट्न सक्ने गरी लापरवाही गरेमा वा त्यस्तो घटना घटाउन प्रत्यक्ष संलग्न भएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसुरको मात्रा अनुसार दुई लाख रुपैयाँ सम्म जरिवाना वा दुई वर्ष सम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(२) कसैले देहाय बमोजिमको कुनै कार्य गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई कसुरको मात्रा अनसार विस हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना वा ६ महीना सम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(क) कुनै विपद्को घटना घट्न सक्ने अफवाह फैलाइ सार्वजनिक रुपमा त्रास सृजना गरेमा,

(ख) अनुमती लिई वा नलिई विपद्का नाममा चन्दा, राहत वा सहयोग संकलन गरेमा आफु खुसि वितरण गरेमा वा व्यक्तिगत लाभमा प्रयोग गरेमा ,

(ग) विपद्को समयमा अप्राकृतिक रुपमा बजार मुल्य बृद्धि गरेमा वा कृतिम अभाव सृजना गरेमा वा गुणस्तरहिन वस्तु तथा सेवाको कारोवार गरेमा ,

(३) उपदफा (१) मा जुसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सो उपदफा बमोजिमको कसूर गरेको कारण कसैको ज्यान गएमा, अंग भंग भएमा वा चोट पटक लागेमा त्यस्तो कार्य गर्नेब्यक्ति लाई प्रचलित कानुन बमोजिम सजाय हुनेछ ।

(४) कसैले देहाय बमोजिमको कार्य गरेमा त्यस्तो ब्यक्तिलाई बीस हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना हुनेछ ,

(क) यस ऐन अन्तर्गतको कुनै कार्य गर्न नेपाल सरकार, परिषद्,प्राधिकरण वा यस ऐन बमाजिम गठित कुनै समिती वा त्यस्तो कार्यको लागि अख्तियारी प्राप्त ब्यक्तिलाई आफ्नो कर्तब्य पालना गर्न बाधा पुर्‍याएमा ,

(ख) यस ऐन कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा जारि भएका आदेस वा निर्देशन पालना नगरेमा ।

(ग) राहत सामग्री वितरणमा अवरोध गरेमा वा राहत सामाग्रीको दुरुपायोग गरेमा ।

(घ) उपदफा (१) (२) र (३) मा उल्लेख गरिएका वाहेक यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गतको नियम विपरितको कुनै कार्य गरेमा ,

(५) यस ऐन विपरितको कार्य कुनै संगठीत संस्थाले गरेमा त्यस्तोकार्यमा संलग्न त्यस्तो संस्थाको व्यक्तिलाई यकीन नभएमा सो संस्थाको प्रमुख भई कार्य गर्ने व्यक्तिलाई यस दफा बमोजिमको सजाय हुनेछ ।

११.क्षतिपुर्ति भराई दिनुपर्ने : कसैले यस ऐन विपरितको कुनै कसुर गरेको कारणवाट कसैलाई हानि नोक्सानी पुग्न गएमा त्यस्तो ब्यक्ति बाट हानि नोक्सानी पुग्ने पक्षलाइ मनासिव क्षतिपुर्ति भराई दिनुपर्नेछ ।

१२. हदम्याद : यस ऐन अन्तर्गतको कसुरमा कसुर भए गरेको मितिले ३० दिन भित्र मुद्धा हेर्ने अधिकारी समक्ष मुद्धा दायर गरिसक्नुपर्ने छ ।

१३. गाउँपालिका बादी हुने : (१) यस ऐन अन्तर्गतको मुद्धामा महाबु गाउँपालिका बादी हुनेछ ।

(२) दफा १० को १,२ र ३ बमोजिमको कसुर सम्बन्धी मुद्धा सरकारि मुद्धा सम्बन्धी ऐन २०४९ को अनुसुचि १ मा समावेश भएको मानिनेछ ।

१४. मुद्धा हेर्ने अधिकारी र पुनरावेदन : (१) दफा १० को उपदफा ४ संग सम्वन्धीत मुद्धाको कारवाहि र किनारा कार्यपालिका अधयक्ष ले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्रमुख जिल्ला अधिकारीले गरेको निर्णयउपर ३५ दिन भित्र सम्बन्धीत जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन गर्न सकिनेछ ।

१५. मुद्धाको अनुसन्धान र दायरी : (१) दफा १० को उपदफा ४ संग सम्बन्धीत मुद्धाको अनुसन्धान तोकिएको अधिकारीले गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अनुसन्धान अधिकृत ले अनुसन्धानको काम पुरा भएपछि मुद्धा चल्ने वा नचल्ने निर्णयको लागि समबन्धीत सरकारि वकिल समक्ष पठाउनु पर्नेछ र सरकारि वकिल वाट मुद्धा चल्ने निर्णय भएमा अनुसन्धान अधिकृतले मुद्धा दायर गर्नेछ ।

१६. प्रचलित कानुन बमोजिम मुद्धा चलाउन बाधा नपर्ने : यस परिच्छेदमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि कसैले यस ऐन विपरीत गरेको कुनै कार्यवाट अन्य कानुनको समेत उल्लङ्न हुने भएमा प्रचलित कानुन बमोजिम मुद्धा चलाउन बाधापर्ने छैन ।

१७. असल नियतले गरेको काममा सजाय नहुने : यस ऐन बमोजिम असल नियतले गरेको वा गर्न प्रयत्न गरेका कुनै कामको सम्बन्धमा कुनै राष्ट्रसेवक कर्मचारि उपर मुद्धा चलाईने वा अन्य कुनै कानुनी कारवाहि गरिने छैन ।

परिच्छेद - ६

विविध

१८. विपद् संकटग्रस्त क्षेत्रको घोषणा : (१) महाबु गाउँपालिकाको कुनै ठाउँमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न भएकोले संकट ग्रस्त क्षेत्र घोषणा गर्न आवश्यक देखिएमा महाबु गाउँपालिकाले राजपत्रमा सुचना प्रकाशन गरि त्यस्तो क्षेत्रको सिमाना र अवधि तोकी विपद् संकट ग्रस्त क्षत्र घोषणा गर्ने ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको अवधि भित्र विपद् वाट उत्पन्न स्थीती नियन्त्रण हुन नसकेमा महाबु गाउँपालिकाले राजपत्रमा सुचना प्रकाशन गरि त्यस्तो घोषणाको अवधि वढाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम विपद् संकट ग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरिएको सुचना महाबु गाउँपालिका स्तरको संचारमाध्यम बाट प्रकाशन र प्रशारण समेत गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) वा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि उपदफा (१) बमोजिमको अवस्था नरहेमा गाउँपालिकाले राजपत्रमा सुचना प्रकाशन गरि जुनसुकै वखत त्यस्तो घोषणा फिर्ता लिन सक्ने छ ।

१९. गाउँपालिकाले आदेश दिन सक्ने : महाबु गाउँपालिकाले घोषणा गरेको विपद् संकट ग्रस्त क्षेत्रमा कुनै ब्यक्ति संस्था वा अधिकारिलाई आवश्यक्ता अनुसार देहायको कुनै वा सबै काम गर्ने आदेश दिन सक्ने छ ।

(क) त्यस्तो क्षेत्रमा आवस्यक्ता अनुसार महाबु गाउँपालिका वा गैर सरकारी कार्यालय शिक्षण संस्था वा अन्य संस्थालाई केहि अवधिको लागि बन्द गर्ने ।

(ख) त्यस्तो क्षेत्रको उद्धारकार्यमा प्रतिकुल असर पर्न सक्ने कुनै कामकारवाहि गर्न नदिने ।

(ग) महाबु गाउँपालिका कार्यालय , शिक्षण संस्था वा अन्य संस्थाका कर्मचारिलाई काजमा खटाउने ।

(घ) विपद् उद्धार कार्यको प्रयोजनको लागि गाउँपालिका कार्यालय शिक्षण संस्था वा अन्य संस्था वा ब्यक्तिको चल अचल सम्पति उपयोग गर्न आवश्यक भएमा अभिलेख राखि तोकिएको अवधिभरको लागि अस्थाई तवरले प्राप्त गर्ने ।

(ङ) सम्बन्धीत महाबु गाउँपालिका कार्यालय, शिक्षण संस्था वा अन्य संस्था वा ब्यक्तिको सवारि साधनलाई कुनै निश्चीत अवधिसम्मको लागी अभिलेख राखि नियन्त्रण लिने र प्रयोग गर्ने ।

(च) सम्बन्धीत महाबु गाउँपालिका भित्रको कार्यालय शिक्षण संस्था वा ब्यक्तिको खाद्यान्न, लत्ता कपडा, औषधि, निर्माण समाग्री तथा अन्य बस्तुको अभिलेख राखि नियन्त्रणमा लिने र विपद् वाट प्रभावित ब्यक्तिलाई वितरण गर्ने ।

(छ) त्यस्तो क्षेत्रमा पर्ने जग्गा घर,कलकारखाना,देव देवालय, तथा धार्मिक स्थल र अन्य यस्तै महत्वपुर्ण वस्तु वा स्थान लाई विनास हुन बाट बचाउन आवश्यक उपाय अपनाउने ।

(ज) सहयोग टोलि गठन गरि विपद् संकट ग्रस्त क्षेत्रमा पठाउने ।

(झ) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा यातायात तथा मानिसको आवत जावतमा बन्देज लगाउने ।

(ञ) सर्वसाधारण जनताको जिउधनको रक्षाको लागी अन्य आवश्यक सुरक्षात्मक उपायको ब्यवस्था गर्ने ।

(ट) विपद् व्यवस्थापनको लागि आवश्यक देखिएको अन्य काम गर्ने ।

२. उपदफा (१) बमाजिमको आदेश पालना गर्नु सम्बन्धीत ब्यक्ति संस्था वा अधिकारिको कर्तब्य हुनेछ ।

२०. जुनसुकै स्थानमा प्रवेश गर्न सक्ने : विपद् व्यवस्थापनको समयमा खोज उद्धार तथा राहत वितरण कार्यमा संलग्न सम्बद्ध निकायको पदाधिकारी विपद् सम्भाब्य क्षेत्र वा विपद् संकट ग्रस्त क्षेत्र भित्रको जुनसुकै स्थान भवन आदिमा सुचना दिई आवस्यक्ता अनुसार प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

२१. गाउँपालिकाको स्वीकृत लिनुपर्ने : विपद् वाट असर परेको कुनैक्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा संस्थाले प्रवेश गर्नुपरेमा महाबु गाउँपालिका बाट स्वीकृती लिनुपर्नेछ ।

२२. राष्ट्रीय मानविय तथा अन्य सहायता लिन सक्ने : (१) महाबु गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा भएको विपद्को अवस्थालाई तत्कालै सामना गर्न आन्तरीक श्रोत र साधनवाट नभ्याउने भई राष्ट्रीय सहयोग आवश्यक छ भन्ने लागेमा राष्ट्रीय मानविय तथा अन्य सहयोग लिन सक्नेछ ।

(२) विपद्वाट उत्पन्न स्थीती नियन्त्रण भई थप राष्ट्रीय सहयोग अवश्यक नपर्ने भएमा माहाबु गाउँपालिका ले उपदफा १ बमोजिमको सहयोग आवश्यक नभएको घोषणा गर्न सक्नेछ ।

२३. तत्काल खरिद तथा निर्माण गर्न सकिने : विशेष परिस्थिति परी विपद् वाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भैरहेको विपद् वाट थप क्षती हुन नदिनाको लागि तत्कालै राहत सामाग्री खरिद वा निर्माण कार्यगर्न अवश्यक भएमा सार्वजनीक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानुनमा रहेको विशेष परिस्थीतीमा खरिद गर्ने सम्बन्धी ब्यवस्था बमोजिम खरिद वा निर्माण कार्य गर्न सकिनेछ ।

२४. रकम दिईने : (१) दफा (१९) को उपदफा (१) को खण्ड (घ) वा (च) बमोजिम महाबु गाउँपालिका कार्यालय शिक्षण संस्था अन्य संस्था वा ब्यक्तिको सम्पती अस्थाई रुपमा प्राप्त गरेमा वा सवारि साधन प्रयोग गरिएमा त्यसरि प्राप्त गरिएको अभिलेख अनुसारको सम्पती वा प्रयोग गरेको सवारिसाधनको भाडा वापत प्रचलित दर अनुसारको रकम महाबु गाउँपालिकाले तोकेको पदाधिकारी, संस्था वा विपद् व्यवस्थापन वा समितीले सम्बन्धीत कार्यालय संस्था वा ब्यक्तिलाई दिने छ ।

तर अचल सम्पति प्राप्त गर्दा बाली लागेको वा लाग्ने जग्गा पनि परेको रहेछ भने नोक्सानि भएको वा हुने वालिको लागि समेत आवश्यक क्षतिपुर्ति दिईने छ ।

(२) दफा १९ को उपदफा १ को खण्ड ६ बमोजिम महाबु गाउँपालिका कार्यालय, शिक्षण संस्था, अन्य संस्था वा ब्यक्ति वाट खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधि, निर्माण सामाग्री तथा अन्य वस्तु प्राप्त गरिएमा त्यस्तो बस्तुको प्रचलित दरबाट हुन आउने मुल्य बराबरको रकम महाबु गाउँपालिकाले तोकेको पदाधिकारि संस्था वा विपद् व्यवस्थापन समितीले सम्बन्धीत कार्यालय, संस्था वा ब्यक्तिलाई दिनेछ ।

२५. राहतको न्युनतम मापदण्ड सम्बन्धी ब्यवस्था :

(१) महाबु गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन समितीको सिफारिसमा विपद् प्रभावित ब्यक्तिलाई उपलब्ध गराउने राहतको न्युनतम मापदण्ड बनाई लागु गर्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिमको राहतको न्युनतम मापदण्डमा अन्य विषयको अतिरीक्त देहायका विषय समावेश भएको हुनुपर्नेछ ।

(क) विपद् वाट प्रभावित ब्यक्तिलाई अस्थाई आश्रय स्थलमा राख्दा उपलब्ध गराउनु पर्ने आवास, खाद्यान्न, खानेपानि, स्वास्थ्य तथा सरसफाई सम्बन्धी ।

(ख) विपद्वाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा सम्पतिको क्षति हुने ब्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्युन्तम राहत सम्बन्धी ।

(ग) महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका ब्यक्तिको हित सम्बन्धी ।

(घ) न्युनतम राहत बाहेक स्वरोजगार तथा रोजगारि व्यवस्थापनका माध्यामबाट पिडितको जिविकोपार्जन सम्बन्धी ।

(ङ) महाबु गाउँपालिका वा ब्यक्तिगत रुपमा दिईने राहतलाई वितरण सम्बन्धी ।

(च) एकद्धार प्रणालि अनुरुप राहत वितरण गर्ने सम्बन्धी ।

(छ) राहत संग सम्बन्धीत अन्य उपयुक्त विषय ।

(३) उपदफा १ बमोजिमको राहतको न्यनतम मापदण्ड विपद् प्रभावित ब्यक्तिलाई राहत उपलब्ध गराउने सबै निकाय ब्यक्ति वा संस्थाले पालना गर्नुपर्नेछ ।

२६. विपद्मा परि हरायका वा नष्ट भएका कागजात सम्बन्धमा : विपद्मा परी हराई फेलापर्न नसकेका आंसिक वा पुर्ण रुपमा क्षति भएका महत्वपुर्ण कागजातहरुको प्रमाणीकरण तथा प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने सम्बन्धी ब्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

२७. मिनाहा दिने : विपद् व्यवस्थापन कार्यको लागी सरकारि कार्यालय वा संस्थावाट खर्चभएका समाग्री तथा श्रोत साधन प्रचलित कानुन बमोजिम गाउँपालिकाले मिनाहा दिन सक्नेछ ।

२८. निर्देशन दिन सक्ने : कार्यकारि समितीले यस ऐनको अधिनमा रहि विपद् व्यवस्थापनका लागी कुनै ब्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु सम्बन्धीत ब्यक्ति वा निकायको कर्तब्य हुनेछ ।

२९. उपसमिती गठन गर्न सक्ने :

(१) महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितीले आवश्यक्ता अनुसार उपसमिती गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम गठन हुने उपसमितीको काम,कर्तब्य,अधिकार र कार्यविधि उपसमिती गठन गर्दाका बखत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३०. पुरस्कार दिन सक्ने : महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा विशेष योगदान पुर्याउने उत्कृष्ट ब्यक्ति वा संस्थालाई प्रोत्साहन स्वरुप तोकिए बमोजिम सम्मान तथा पुरस्कार दिने ब्यवस्था मिलाउने छ ।

३१. बार्षिक प्रतिवेदन : (१) स्थानिय विपद् ब्यवस्थापपन समितीले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षीक प्रतिवेदन तयार गरि गाउँसभामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितीले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षीक प्रतिवेदन तयार गरि प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समिती समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितीले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षीक प्रतिवेदन तयार गरि गाउँसभा समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

(४) महाबु गाउँ विपद् व्यवस्थापन समिती प्राधिकरणले उपदफा १ बमोजिमको वार्षीक प्रतिवेदन सार्वजनिक रुपमा प्रकाशन गर्नुपर्ने छ ।

३२. अधिकार प्रत्यायोजन : (१) महाबु गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितीले यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत वनेको नियम बमोजिम आफुलाई प्राप्त अधिकार मध्ये आवश्यक्ता अनुसार केहि अधिकार महाबु गाउँपालिका अध्यक्षलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीले यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम आफुलाई प्राप्त अधिकार आवश्यक्ता अनुसार केहि अधिकार सम्बन्धीत समितीको अध्यक्ष तथा अन्य अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३३. नियम बनाउने अधिकार : महाबु गाउँपालिकाले यो ऐन कार्यान्वयनका लागी आवश्यक नियम बनाउन सक्ने छ ।

३४. कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्ने : स्थानिय विपद् व्यवस्थापन समितीले यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रहि आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड बनाउन सक्नेछ ।

३५. खारेजि र बचाउ : (१) दैवि प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ खारेज गरिएको छ ।

(२) दैवि प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ बमोजिम भएगरेका काम कारवाहि यसै ऐनबमोजिम भए गरेको मानीने छ ।

३६. यस ऐनका कुनैपनि धारा संविधानमा वा संघिय कानुन र प्रदेश कानुनमा बाझीएमा सोतह बदर हुनेछ ।